

Темник Г. Д.,

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка», м. Львів

СВІТОВА ТА УКРАЇНСЬКА ЛІНГВОДИДАКТИКА: ДОСВІД ОНЛАЙНОВОГО НАВЧАННЯ

У статті обґрунтовано актуальність онлайн-навчання, проаналізовано світовий досвід онлайн-навчання та здобутки у цій сфері української лінгводидактики, узагальнено методичні принципи змістового наповнення інтерактивного курсу української мови як іноземної (УМІ) он-лайн як частини навчального комплексу «КРОК-1» та окреслено значення навчальних матеріалів такого типу у процесі навчання УМІ.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, навчальний сайт, онлайн-навчання, інтерактивний курс.

В статье обоснована актуальность онлайн-обучения, проанализирован мировой опыт онлайн-обучения и достижения в этой сфере украинской лингводидактики, обобщены методические принципы содержательного наполнения интерактивного курса украинского языка как иностранного (УМИ) онлайн как части учебного комплекса «КРОК-1» и обозначены значения учебных материалов такого типа в процессе обучения УМИ.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, учебный сайт, интерактивное обучение, интерактивный курс.

In the article the relevance of online learning, analyzes the global online learning experiences and achievements in the field of Ukrainian linguistics, generalized methodological principles of the semantic content of the online course Ukrainian as a foreign language online training center as part of «KROK-1» and outlined the importance of training materials this type of learning Ukrainian as a foreign language.

Keywords: information and communication technology, training site, online training, online course.

Особливістю сучасної лінгводидактики є застосування ІКТ (інформаційно-комунікативних технологій), що супроводжується двома взаємопов'язаними процесами: виникненням нових видів навчальної діяльності, форм навчання та створенням відповідних до них навчальних матеріалів.

Про це свідчить практика викладання, тематика і проблематика наукових досліджень, які публікують фахові педагогічні, лінгводидактичні видання та видання про новітні інформаційні технології у навчанні, матеріали, які пропонують бібліотеки у центрах іноземних мов, новітні видання навчальних матеріалів [1-16].

На основі вищезазначених джерел подаємо перелік новітніх форм навчання, видів навчальної діяльності та навчальних матеріалів-засобів, базованих на ІКТ. Форми навчання: дистанційна, навчання он-лайн з елементами інтерактивності. Види навчальної діяльності: робота з аудіо; робота з відео; створення презентацій; робота з комп'ютерними навчальними програмами; електронне спілкування. Матеріали/засоби навчання: аудіозаписи відеофільми, мультимедійні презентації, комп'ютерні програми, електронні книги, підручники, довідники, енциклопедії, словники, ресурси мережі Інтернет, електронна пошта, скайп-зв'язок, віртуальне навчальне середовище.

В аналізованих лінгводидактичних дослідженнях українських дослідників переважають наукові розвідки про основні принципи організації та впровадження дистанційної форми навчання УМІ, застосування мультимедіа, аудіо-, відеозаписів у навчальному процесі, ресурсів мережі Інтернет, інноваційних технологій в цілому. Скажімо, Ю. І. Іванов зазначає: «Загальнодидактичний потенціал ІКТ полягає в індивідуалізованому підході, урізноманітненні форм подання інформації, посиленні мотивації навчання, активізації навчальної діяльності, використанні ігрових прийомів, зануренню в уявні ситуації, у швидкому зворотному зв'язку, інтерактивності» [8, с. 255]. На думку О. Л. Капінус, «нові умови навчання за допомогою нових інформаційних технологій характеризуються гнучкістю, відкритістю, доступністю і надають студенту можливість вільного вибору місця, часу, змісту та форм навчання, розвивають його пізнавальний інтерес, творче мислення, формують уміння працювати в умовах комп'ютеризованого середовища» [9, с. 1]. Окремі дослідники відзначають переваги у психологічному аспекті сприйняття навчального матеріалу за допомогою одного з різновидів ІКТ – мультимедійних технологій. Зокрема, О. М. Кузнєцова зазначає: «Мультимедійні технології дозволяють поєднати друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, іншу наочність та аудіозапис. У разі такого поєднання у студентів працюють одночасно усі органи чуття, тому інформація засвоюється набагато швидше та з інтересом» [13]. Новітні технології, а особливо реалізоване завдяки ним дистанційне навчання, забезпечують переваги в економічному та соціальному планах. «Використання електронних технологій у сфері освіти дозволяє значно зменшити витрати на підготовку спеціалістів. За даними ЮНЕСКО, електронне навчання одного студента приблизно втричі дешевше за навчання в системі традиційної освіти тієї ж країни. Це дозволяє зменшити навантаження на державний бюджет, з одного боку, а з іншого – полегшує отримання освіти представникам соціально уражених верств населення, а також особам з особливими потребами» [2, с. 127].

Однак, окрім дистанційної форми навчання, мультимедійних засобів та інших можливостей, які надають ІКТ, помітною тенденцією світової лінгводидактики є увага до навчання в он-лайн режимі, т. зв. e-learning, з використанням інтерактивних технологій. Ідеться про такий спосіб навчання, за якого навчання відбувається шляхом взаємодії того, хто навчається, з комп'ютерною програмою, розташованою на певному Інтернет-ресурсі, яка дає можливість виконувати тренувальні завдання, вибираючи правильний варіант, вдруковуючи відповіді, пересуваючи об'єкти, та отримувати відразу результати виконання.

Таке навчання створює можливості виконувати якісно нові дидактичні завдання, що може стати предметом окремого лінгводидактичного дослідження. У цій розвідці маємо на меті, окресливши актуальність онлайнного навчання, порівнявши світовий досвід онлайнного навчання та здобутки у цій сфері української лінгводидактики, узагальнити методичні принципи змістового наповнення інтерактивного курсу УМІ он-лайн як частини навчального комплексу «КРОК-1» та встановити значення такого типу курсів у процесі навчання УМІ.

Навчальні курси в он-лайн режимі активно функціонують на веб-сторінках з вивчення англійської, німецької, французької мов. Серед них є курси, пов'язані із навчанням за певним підручником (Schritte – нім.) та самостійні (British Council, BBC Learning English – англ., EuvroLang – пол. та укр.). Актуальність такого плану навчальних матеріалів зумовлена багатьма факторами, зокрема комп'ютеризацією освіти, можливістю швидше досягати дидактичних завдань, не зважаючи на географічні відстані, віковий ценз, часові межі та ін. Як свідчить статистика, у США та країнах Західної Європи «60 % серед викладачів використовують персональні комп'ютери або новітні інформаційні технології у навчальному процесі та бажають розширення їх застосування. 42 % студентів використовують новітні інформаційні технології та прагнуть їх ще більшого поширення» [2, с. 133].

Коротко окреслимо структуру та змістове наповнення цих сайтів за зразком веб-сторінки British Council. Цей Інтернет-ресурс для вивчення англійської мови перебуває у вільному доступі та не потребує обов'язкової реєстрації. Усі матеріали, завдання, теорія, відео чи аудіоресурси, розміщені на сайті, – англійською мовою. Відповідно, використовувати їх можуть особи з елементарними знаннями англійської або з володінням мовою на рівні А1-А2 для здобуття наступних рівнів у володінні мови – середнього В1-В2 та вищого С1-С2. Одним із завдань функціонування сайту є забезпечення навчальними матеріалами, необхідними для складання іспиту та одержання сертифіката для осіб, які готуються самостійно без викладача, та, очевидно, як доповнення аудиторного навчального процесу на курсах англійської мови. У структуруванні матеріалу врахований віковий аспект так, що є окремі розділи для дітей, підлітків та дорослих. Навчальні матеріали різноманітні, охоплюють комунікацію (рубрика «Listen & Watch»), граматику та лексику (рубрика «Grammar & Vocabulary»), професійне мовлення (рубрика Business & Work), розважальний аспект у навчанні (Fun & Games) та можуть бути застосовані у мобільних платформах. Щодо побудови власне тренувальних завдань: кожна підрубрика (згадані вище рубрики складаються з підрубрик) містить певний відео- чи аудіоресурс, статтю або ж теоретичний граматичний матеріал, на основі якого побудовані інтерактивні завдання, на які відразу можна одержувати відповіді, теоретичну підказку, правила виконання в інструкції, які можна повторювати необмежену кількість спроб та виконувати непослідовно. Виконання цих завдань схоже на гру, яка, приваблюючи дизайном та технічною організацією, створює умови для зацікавлення студента, концентрації його уваги, а отже, і для засвоєння навчального матеріалу.

Прикладом іншого типу організації інтерактивного онлайнного курсу є Schritte для вивчення німецької мови. Цей курс також перебуває у вільному доступі, не потребує реєстрації. Оскільки є доповненням до однойменного підручника, то за структурою повністю йому відповідає, вказані навіть сторінки з підручника, яких стосуються завдання. Відповідно, цей курс не містить граматичної інформації чи іншої теорії, а є суто тренувальним, оскільки використані посилання на необхідні знання у підручнику. Хоча є повністю німецькомовним, все ж за рівнем – це початковий А1-А2, очевидно, через зв'язок із підручником і можливість здобути елементарні знання для користування в аудиторному навчальному процесі та через те, що сама побудова інтерактивних завдань є зрозумілою і без додаткових інструкцій. Скажімо, якщо є порожні клітинки у тексті, то зрозуміло, що їх необхідно заповнити, або ж у випадку присутності варіантів відповідей на питання – обрати правильну. Порядок розташування завдань – послідовний, відповідно до підручника, однак з технічного боку їх можна виконувати безліч разів, обираючи послідовність індивідуально. Як і в інших подібних курсах, в інтерактивних завданнях цього курсу є можливість одразу перевірити виконання.

Для української лінгводидактики онлайнне навчання – недостатньо розвинена галузь як у науковому, методичному, так і практичному аспектах.

Проаналізуємо стан цієї галузі, розпочавши з практичного аспекту, тобто з аналізу кількісних, якісних, змістових показників онлайнного навчання УМІ.

За результатами пошуку у мережі Інтернет, у вільному доступі функціонує 10 веб-сторінок [17], які різними способами реалізують навчання української мови (як іноземної чи як рідної) в он-лайн режимі. Для їх аналізу релевантними є наступні критерії: розробник, доступ (з реєстрацією чи без), наявність перекладу теорії та формулювання завдань, різновид курсу (додаток до певного підручника чи самостійний), цільова аудиторія, рівень навчання, структура курсу, змістове наповнення, наявність аудіо- та відеоресурсів, ілюстрацій, дизайн, наявність інтерактивності (її різноманітність), можливості повторення.

У результаті проведеного аналізу за визначеними критеріями встановлено, що жоден із сайтів комплексно не вирішує завдання онлайнного навчання, яке передбачає можливості навчання на 3-х рівнях володіння мовою для різних цільових аудиторій, розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, усного мовлення, як розмовного, так і професійного), тренування граматики, ігрові завдання, введення у культурний контекст, аудіо-, відеоресурси, ілюстрації, flash-анімації.

Ці завдання реалізовані частково, переважно для початкового етапу навчання з комунікативним спрямуванням, зі слабким супроводом аудіо- та відеоматеріалами.

Створення веб-сторінок з вивчення української мови як іноземної – актуальна і перспективна галузь української лінгводидактики, зокрема такого її розділу, як комп'ютерна лінгводидактика, зважаючи на світові тенденції у розвитку освіти, в тому числі й мовної освіти, її комп'ютеризації, зростання ролі ІКТ та ефективність

застосування такого засобу навчання. Потреба у сучасних та якісних Інтернет-ресурсах вивчення мови є не лише у тієї іноземної аудиторії, яка вивчає українську мову як предмет у певному навчальному закладі чи на курсах з метою туристичних, бізнесових чи освітніх контактів, а й у середовищі української діаспори, яка з метою збереження національної ідентичності створює і підтримує мережу суботніх шкіл, де українська мова є центральним предметом.

У зв'язку з цим відділ україністики Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка» (МІОК) розпочав створення інтерактивного он-лайн курсу УМІ як доповнення навчального комплексу «КРОК-1» [18] для навчання на рівні А1-А2.

Створення змістової частини цього курсу базоване на тих самих принципах, які лежать в основі подібних навчальних матеріалів інших мов, зокрема англійської, німецької, та можуть бути використані для укладання інтерактивних курсів української мови для інших рівнів, цільових груп чи тематики.

Інтерактивний курс «КРОК-1», як і цілий навчальний комплекс «КРОК-1», частиною якого він є, призначений для навчання осіб віком від 17 років і вище на рівні А1-А2 для тренування базових комунікативних навичок.

За структурою інтерактивний курс відповідає книзі для студента з навчального комплексу «КРОК-1» і містить 10 модулів-розділів. У свою чергу, кожен модуль містить, відповідно до підручника, декілька уроків. Урок складається з 5-10 інтерактивних завдань. Окрім структури та вибраних тем, зв'язок інтерактивного курсу з підручником полягає в наступному. У підручнику кожен урок містить чітко визначений перелік нових слів, словосполучень та базових конструкцій, які необхідно засвоїти. Цей перелік, проте вже в іншій тренувальній інтерпретації, залишається основою при укладанні завдань до інтерактивного курсу. Інколи з'являються додаткові слова, які розширюють словниковий запас студента, але не створюють особливих лексичних труднощів для виконання завдань, оскільки доповнюють навчальний процес за підручником. Таким чином, завдання інтерактивного курсу створюють можливість додаткового самостійного тренування здобутих комунікативних навичок, побудови нових висловлювань, діалогів із вивченого лексичного матеріалу, орфографії та читання.

В укладанні завдань до кожного уроку дотриманий принцип послідовного тренування мовних навичок за зростанням складності: спершу розташовані вправи, спрямовані на тренування розуміння значення слів чи словосполучень поза контекстом (це можуть бути завдання згрупувати слова, вибрати за певною тематикою, з'єднати з відповідним малюнком, дописати частини слів, утворити пари слів та ін.); пізніше – завдання на тренування вживання слів чи словосполучень у контексті – реченні, тексті (вписування слів у речення, вибір слів із переліку для доповнення тексту, окремих речень чи діалогу, виправлення помилок у висловлюваннях) чи побудову одиниць висловлювання із заданих слів чи словосполучень, діалогів з окремих реплік.

Що стосується типів завдань, то під час укладання інтерактивного курсу використано 3 основних типи, які можуть мати по декілька різновидів: вибір правильного варіанта, пересування об'єктів, вдрукування частин слів, слів, словосполучень. Їх вибір здійснений на основі аналізу 3 Інтернет-сторінок з вивчення мови за допомогою інтерактивних технологій: Shritte, British Council, BBC Learning English.

Зазначені типи завдань уможливають функціонування інтерактивного курсу в технічному аспекті, оскільки передбачають обмежену кількість варіантів відповідей, їхню однозначність. Як правило, інтерактивні курси не забезпечують тренування так званих «творчих» завдань.

Таким чином, укладання змістової частини інтерактивного курсу як доповнювальної частини до підручника базується на принципах:

- структуризації навчального матеріалу відповідно до підручника;
- тематичного зв'язку з підручником;
- введення засвоєного у підручнику навчального матеріалу у новий ситуативний контекст;
- послідовного тренування мовних навичок;
- вибору завдань з обмеженою кількістю відповідей.

В цілому функціонування інтерактивних курсів:

- підвищує ефективність навчального процесу шляхом застосування flash-анімацій, візуалізації навчального матеріалу, що сприяють активізації уваги, зацікавлення, сприйняття;
- реалізовує індивідуальний підхід до навчання, створюючи можливості навчатися у зручний час, зручному місці з доступом до мережі Інтернет, самостійно визначати тривалість заняття;
- створює можливості навчатися самостійно завдяки системі автоматичної перевірки виконаних завдань;
- надає необмежені можливості повторення, тренування;
- збільшує доступність до навчання, оскільки вимагає від студента чи учня лише наявність комп'ютера з доступом до мережі Інтернет;
- урізноманітнює навчальний процес новим видом навчальної діяльності.

Інтерактивні курси, які є доповненням до підручників, подібно до інтерактивного курсу «КРОК-1», – це промоція навчального курсу за допомогою Інтернет-ресурсів, можливість ознайомитись із цим навчальним продуктом, додаткові навчальні матеріали, які можуть слугувати засобом для самостійної роботи студента.

Створення навчальних сайтів для вивчення української мови як іноземної з використанням інтерактивних технологій має важливе значення для розвитку української лінгводидактики. Насамперед це доповнення системи навчально-методичного забезпечення УМІ сучасними навчальними засобами, а також розширення можливостей організації навчального процесу дистанційної форми навчання.

Навчання з можливістю використання усіх досягнень сучасної освіти – від підручників до освітніх Інтернет-порталів – сприяє збільшенню зацікавлення українською культурою та вивченням української мови як серед іноземців, так і серед молодого покоління української діаспори.

Література:

1. Nedashkivska A. Internet As A Pedagogical Tool In The Acquisition Of Language And Cultural Competence: The Case Of Ukrainian / A. Nedashkivska // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 55-65.
2. Андрейко В. І. Використання новітніх технологій навчання та сучасних технічних засобів у навчальному процесі / В. І. Андрейко – [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.e-lib.zakdu.edu.ua/index2.php?option=com_sobi2..
3. Антонів О. Дистанційне навчання української мови як іноземної (тестовий контроль лексичної компетенції) / О. Антонів // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 66-71.
4. Балусева Ю. Історія виникнення мультимедійних засобів навчання та їх упровадження на уроках української мови / Ю. Балусева // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 22 (209). – Ч. II. – 2010. – С. 152-157.
5. Білик О. Методичні засади використання відеокурсу з української мови як іноземної в освітньому процесі / О. Білик, О. Сухорукова // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 59-65.
6. Довгий І. Інструментальні засоби дистанційного вивчення мови як іноземної / І. Довгий // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 2. – С. 77-80.
7. Довгий І. Мультимедійні засоби у вивченні мови як іноземної з допомогою інтернет-технологій / І. Довгий // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 79-81.
8. Іванов Ю. І. Лінгводидактичний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови / Ю. І. Іванов // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 22 (209). – Ч. II. – 2010. – С. 254-260.
9. Капінус О. Л. Використання комп'ютерних програм для вивчення англійської мови у ВНЗ / О. Л. Капінус. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12kolmuv.pdf>
10. Климова К. Міжнародні лінгводидактичні контакти – запорука успішного розвитку сучасних освітніх технологій викладання української мови як іноземної / К. Климова // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 27-34.
11. Козуб М. В. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні іноземних мов / М. В. Козуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pipo/2011_32-33/11kmvflt.pdf
12. Кочан І. Нові освітні технології в практиці викладання української мови як іноземної / І. Кочан // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 14-20.
13. Кузнєцова О. М. Використання комп'ютерних технологій на заняттях з іноземної мови / О. М. Кузнєцова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2011/Pedagogical/5_96146.doc.htm.
14. Симоненко Т. В. Реалізація інноваційних технологій навчання у процесі формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів-філологів / Т. В. Симоненко // Вісник Черкаського університету. – Серія «Філологічні науки». – Вип. 169. – Черкаси, 2009. – С. 181-186.
15. Ткачик Н. Eurolang 2012 як засіб популяризації української мови та культури в Європі / Н. Ткачик // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 66-71.
16. Шовковий В. М. Використання сучасних інформаційних технологій у навчанні давньогрецької мови студентів вищих навчальних закладів / В. М. Шовковий // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 6 (20). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>.
17. Інтернет-ресурси з вивчення української мови :
18. [http://lab.chass.utoronto.ca/slavic/Ukrainian/SLA108/;](http://lab.chass.utoronto.ca/slavic/Ukrainian/SLA108/)
19. <http://studyukrainian.org.ua/en/e-learning/audio;>
20. <http://ukma.kiev.ua/ua/pub/websites/ufi/index.htm>; <http://www.hippocrenebooks.com/beginnersukrainian/tech.html>; <http://www.surfacelanguages.com/language/Ukrainian>; <http://www.ukrainianlanguage.org.uk/read/index.htm>;
21. <http://www.eurolang2012.com/>
22. <http://www.ukrainianlanguage.org.uk/read/index.htm>
23. <http://www.mova.info/pidruchn.aspx>
24. <http://www.linguist.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn/index.htm>
25. Палінська О. Крок-1 (рівень А1-А2). Українська мова як іноземна : книга для студента / Олеся Палінська, Оксана Туркевич. – Львів : Артос, 2010. – 104 с.